
ПРОБЛЕМИ ГРАМАТИКИ ТА СИНТАКСИСУ

УДК 811.112.2'367.624 (436)

**СОЦІАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ
(ДІЄ)ПРИСЛІВНИКІВ ОЦІНКИ У СПОЛУЧЕННІ З ДІЄСЛОВИМ *WIRKEN*
У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ НІМЕЧЧИНИ ТА АВСТРІЇ**

Лазебна О. А.

*Стаття присвячена виявленню соціально-стилістичних особливостей функціонування (діє)прислівників оцінки, вживаних з дієсловом *wirken* у сучасній німецькій мові Німеччини та Австрії. Під прислівником оцінки у роботі розуміється така одиниця, в семантиці якої закладена потенційна можливість оцінної характеристикації дії, процесу або стану, виражених дієсловом.*

Ключові слова: німецька мова Німеччини, німецька мова Австрії, прислівник оцінки, оцінка.

*Статья посвящена выявлению социально-стилистических особенностей функционирования наречий и деепричастий оценки в сочетании с глаголом *wirken* в современном немецком языке Германии и Австрии. Под наречием оценки в работе понимается такая единица, в семантике которой заложена потенциальная возможность оценочной характеристики действия, процесса или состояния, выраженных глаголом.*

Ключевые слова: немецкий язык Германии, немецкий язык Австрии, наречие оценки, оценка.

*The purpose of the analysis is to reveal social and stylistic peculiarities of functioning of evaluative adverbs and participles, combined with a verb “*wirken*” in modern German Standard German and Austrian German. Evaluative adverb refers to a unit, which is embedded in semantics of evaluating of the potential characteristics of an action, a process or a state, expressed by the verb.*

Key words: German Standard German, Austrian German, evaluative adverb, evaluation.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Мовлення неоднорідне і тією чи іншою мірою відображає особливості носія, відрізняється особливою манерою, яка визначається багатьма факторами, але перш за все характером мислення. Це, як і низка інших позамовних факторів, під впливом яких відбувається мовна діяльність та здійснюється мовленнєве спілкування, визначає характер мовлення, тобто його стиль [1, с. 21-22]. Актуальність даного дослідження зумовлена потребою заповнити лакуни у сучасній германістиці в галузі вивчення сукупності лексичних одиниць, зокрема прислівників оцінки (далі ПО) та дієприслівників оцінки (далі ДО), що належать до різних стилістичних пластів.

Аналіз досліджень. Відмічаючи достатню новизну “соціально-стилістичного” аспекту вивчення соціальної диференціації мови, потрібно, однак, сказати, що передумови до соціологічної інтерпретації стилістичних відмінностей в мові були закладені в роботах мовознавців першої половини ХХ століття. У цьому відношенні особливо показові праці академіка В. В. Виноградова, для лінгвістичної концепції якого був характерним соціально-стилістичний аналіз мови.

Мета даного дослідження полягає у виявленні соціально-стилістичних особливостей функціонування прислівників та дієприслівників із різною семантикою оцінки, вживаних з дієсловом *wirken* у сучасній німецькій мові Німеччини (далі НМН) та німецької мови Австрії (далі НМА). Поставлена мета передбачає розв’язання наступних завдань: здійснити лінгвостилістичну характеристику

всього корпусу ПО / ДО та встановити особливості функціонально-стилістичного забарвлення ПО / ДО, вжитих носіями німецького та австрійського лінгвосоціумів.

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що стилістично нейтральними називаються такі мовні одиниці, які можуть використовуватись в різних сферах та умовах спілкування, не вносячи у висловлення якоїсь особливої стилістичної ознаки [1, с. 74].

У словнику Р. Клаппенбах "Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache" (далі WDG) варіант стилістичного рівня *normalsprachlich* співвідноситься з розмовним варіантом *umgangssprachlich*. У передмові словника стилістичний пласт розмовний *umgangssprachlich* розуміється як варіант нормативної мови, який використовується в усному мовленні.

У дослідженні, присвяченому вивченню придієслівних прислівників оцінки у сполученні з дієсловом *wirken* у соціолінгвістичному аспекті та встановленню принципових подібностей та відмінних рис у вживанні носіями НМН та НМА вказаних оцінних одиниць, констатовано в цілому різний лексичний склад ПО / ДО, вживаних носіями німецького та австрійського лінгвосоціумів з дієсловом *wirken* [6, с. 179].

Слід відмітити, що з дієсловом емоційно-психічного стану *wirken* носії НМН у своєму узусі вжили 82 різні за семантичним смислом ПО / ДО. Загальна кількість прикладів вживання вказаних оцінних одиниць, виявлених нами в аналізованих текстах на матеріалі сучасної НМН, дорівнює 90.

Слід констатувати, що з 82 дієприслівників, вживаних зі згаданим дієсловом, 6 одиниць (одна одиниця з яких вживається двічі у текстовому матеріалі) за функціонально-стилістичним забарвленням мають позначки у WDG *geh.* або *dicht*, іншими словами, належать до найвищого стилістичного рівня, що у відсотковому відношенні становить 8 % від загальної кількості прикладів, що містять оцінні (діє)прислівники у сполученні з дієсловом *wirken*: *erfüllt, besorgt, desinteressiert, entfremdet, nachdenklich, resigniert*.

Вказані одиниці виявлені в узусі носіїв німецької мови Німеччини, віднесених нами до представників соціальних груп "Офісні працівники", "Працівники сфери торгівлі та послуг" та "Студенти".

Zwei Tage danach ihr Brief an ihn. Geliebte Familie, las sie, und daß sie nur deshalb so fremd gewirkt habe, so schrecklich entfremdet von der Familie, weil sie so viel lernen müsse [7, с. 51].

Говорячи про множинність реалізації мовних потенцій, "варіативність засобів вираження обумовлюється тут цілями висловлення, ситуацією, соціально-рольовими ознаками учасників комунікативного акту, їх психологічними відносинами. Мовлення, яке не змінюється під впливом такого роду факторів, зазвичай визнається аномальним" [3, с. 5]. Беручи до уваги лінгвостилістичну характеристику оцінних (діє)прислівників, виявлених у (діалогічному) мовленні представників зазначених вище соціальних груп, спостерігаємо явище "гіперкорекції" (термін Л. П. Крисіна) [3, с. 25], коли суб'єкт оцінки (в нашому випадку – офісний працівник, працівник сфери торгівлі та послуг / студент) робить свідомий вибір із низки варіантів, орієнтуючись на те, що спілкується з вищим за соціальним статусом комунікантом, тому відштовхуючись від цього, обирає ті одиниці, які, як йому здається, є типовим мовленнєвим стандартом співрозмовника.

Мовлення представників німецьких соціальних груп "Інтелігенція" та "Державні службовці / керівники різних рівнів" вирізняється домінуючим вживанням лише стилістично нейтральних оцінних (діє)прислівників:

Так, в журналі "Der Spiegel" від 17.12.2012 року німецький журналіст для висловлення оцінного судження стосовно свого співрозмовника використовує прислівники нульового стилістичного рівня *leer, ratlos*: *Leer wirkt der Mann, unendlich ratlos und um ein kleines Leben betrogen* [8, с. 114].

Лінгвостилістичний аналіз семантики ПО / ДО, вживаних представниками австрійської інтелігенції та державних службовців / керівників різних рівнів, дозволяє виявити принципові подібності у домінуючому вживанні стилістично нейтральних одиниць й в узусі німецької інтелігенції та представників соціальної групи "Державні службовці / керівники різних рівнів".

До нейтральної лексики належить 87 % оцінних лексем (відсоток від загальної кількості), серед яких зі знаком "+": *aufrichtig, bieder, energiegeladen, entspannt, erleichtert, fröhlich, gesund, interessiert, schön*; зі знаком "-": *abgerissen, aggressiv, angespannt, bedrohlich, bedrückt, bekümmert, blass, bleich, dumm, erschöpft, erschrocken, ertappt, fahrig, feindselig, fremd, mürrisch* тощо. До стилістичного рівня *фамільярно-розмовний* належать 5 % одиниць (відсоток від загальної кількості прикладів), ПО / ДО з позначкою *вульгарний* нами не виявлені та не зафіксовані.

До стилістичного пласту *salopp (salopp-umgangssprachlich)* віднесені наступні 4 одиниці, вживані з дієсловом *wirken*: *fleckig, ernst, krank, wütend*. Зауважимо, що окрім функціонально-стилістичного забарвлення, зафіксованого у словнику WDG позначками *salopp* або *salopp-umgangssprachlich*, що свідчить про певну недбалість та грубість, відмічаємо експресивно-стилістичне забарвлення вказаних лексем. Так, наприклад, ПО *krank* містить ще й експресивно-стилістичне маркування *vertraulich*, яке характерно для розмовно-побутового мовлення комунікантів, ознакою якого є відкрита оцінність.

У корпусі австрійської (діє)прислівникової оцінної лексики, яка використовується в діалогічному мовленні суб'єктами оцінки-представниками соціальних груп "Офісні працівники", "Працівники сфери торгівлі та послуг" та "Люди літнього віку (пенсіонери)", вирізняємо наступні лексичні одиниці, відмічені словником WDG як *високуй*: *devot, eitel, gebleicht*.

Und ziemlich überraschend für einen, der so eitel wirkt [5, с. 58].

Слід відмітити вживання запозиченої лексичної одиниці *devot* суб'єктом оцінки, експлікованого у ролі мовця соціальної групи "Офісні працівники" австрійського лінгвосоціуму. У наступному реченні бачимо підтвердження слів дослідниці В. А. Котвицької, яка стверджує, що "характерною особливістю сучасних запозичень є те, що вони надзвичайно "легко" інтегруються, бо майже або зовсім не змінюють форми. Наразі переважають саме прямі запозичення" [2, с. 67].

Und früher hat es ihm auch noch Freude gemacht, den devoten Kellner zu schikanieren, aber jetzt ist der Kellner Chef de Maison und hat zwanzig Kilo zugenommen und wirkt irgendwie nicht mehr devot genug [5, с. 97].

До найвищого стилістичного рівня у відсотковому відношенні належать 12 % лексем від загальної кількості прикладів, що містять оцінні (діє)прислівники у сполученні з дієсловом *wirken* на матеріалі НМА; 82 % одиниць (відсоток від загальної кількості прикладів) не мають стилістичного маркеру у WDG, або ж мають позначки *розм.*, а, отже, належать до стилістично нейтральної лексики; 6% одиниць (відсоток від загальної кількості прикладів) належать до стилістичного пласту – *фамільярно-розмовний*: *tot, mickrig*.

Висновки та перспективи дослідження. Порівняльний соціально-стилістичний аналіз семантики (діє)прислівників, вживаних у сполученні з дієсловом *wirken*, дозволяє стверджувати наступне: у винесенні свого оцінного ставлення до явищ дійсності мовці Німеччини та Австрії, експліковані за професійним цензом у ролі представників соціальних груп "Офісні працівники" та "Працівники сфери торгівлі та послуг", свідомо обирають оцінні лексичні одиниці з функціонально-стилістичним забарвленням *високого / поетичного* стилістичного рівня. Причини цьому можна пояснити явищем "гіперкорекції", описаним вище. Люди літнього віку (пенсіонери) Німеччини, на відміну від людей літнього віку (пенсіонерів) Австрії, в діалогічному мовленні вживають лише стилістично нейтральні оцінні (діє)прислівники, в той час як комуніканти Австрії цього ж життєвого циклу вживають (діє)прислівники найвищого стилістичного рівня. Лінгвостилістичний аналіз вказаних лексем доводить наявність у мовленні австрійців більшої кількості одиниць найвищого стилістичного рівня, приблизно однакову кількість лексем, у порівнянні з лексичним складом, виявлених на матеріалі німецької мови, відмічених словником WDG позначками *розм.* та *фам.-розм.*

Перспективи вбачаємо у подальшому вивченні (діє)прислівникових запозичених оцінних одиниць з англійської мови та її американського варіанту, оскільки наразі, як слушно зауважує В. А. Котвицька [2, с. 63], "німецька мова є активним акцептором лексичних запозичень з англійської мови та її американського варіанту".

Література

1. Кожина М. Н. Стилистика русского языка: учебник / М. Н. Кожина, Л. Р. Дускаева, В. А. Салимовский. – М. : Флинта: Наука, 2008. – 464 с.
2. Котвицька В. А. Адаптація англіцизмів у сучасній німецькій мові / В. А. Котвицька // Одеський лінгвістичний вісник. – 2013. – №. 1. – С. 62-67.
3. Крысин Л. П. Социолингвистическое исследование вариантов современного русского литературного языка : автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра филол. н. : 10.02.01 "Русский язык" / Леонид Петрович Крысин. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1980. – 30 с.
4. Klappenbach R., Steinitz W. Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache / Hrsg. von der Deutschen Akademie der Wissenschaften, in 6 Bänden. – Berlin : Akademie-Verlag. – Bd. 1. – 1980. – 800 S. ; Bd. 2. – 1981. – 1600 S. ; Bd. 3. – 1984. – 2412 S. ; Bd. 4. – 1981. – 3212 S. ; Bd. 5. – 1980. – 4012 S. ; Bd. 6. – 1976-1977. – 4551 S.
5. Knecht D. Gruber geht. Roman / D. Knecht. – Berlin : Rowohlt Verlag, 2011. – 239 S.
6. Lazebna O. Österreichisches Deutsch: Eine autonome eigenständige Sprache (Österreichisch) oder eine regionale //Лінгвістичні студії. – 2014. – №. 28. – С. 177-181.
7. Roggenkamp V. Tochter und Vater. Roman / Viola Roggenkamp. – Frankfurt am Main : S. Fischer Verlag, 2011. – 269 S.
8. Der Spiegel. NR. 51 / 17.12.12.